

Koikkalainen, Petri & Riepula, Esko: *Näin valta ostetaan. Lyhyt oppimäärä poliittisesta korruptiosta Suomessa 2006-2009*. WSOY, Barrikadi-sarja 2009, 153 s.

”Itse lähdän siitä, että se on minun ja antajan välinen asia.” Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja kansanedustaja Timo Kallin A-Studioon haastattelusta 7.5.2008 käynnistynyt vaalirahaskandaali on kestänyt jo toista vuotta, eikä loppua ole vielä näkyvissä. Skandaalin kuluessa vaalirahoituksesta on paljastunut yhä uusia piirteitä, minkä myötä kokonaiskuvan hahmottaminen on käynyt vaikeaksi. Koikkalaisen ja Riepulan ajankohtainen pamfletti pyrkii jäsentämään median välittämää sirpaletietoa ja antamaan tapahtumille tulkinnan. Teoksen lähdemateriaalina kirjoittajat käyttävät sanoma- ja aikakauslehdissä sekä tv- ja radio-ohjelmissa esille tulleita seikkoja. Kirjassa ei käsitellä aihetta koskevaa tutkimusta, ainoana poikkeuksena Tomi Venhon vuonna 2008 julkaistu väitöskirja. Teos keskittyy päähallituspuolue keskustan saamaan vaalirahoitukseen, ja muiden puolueiden rahavirrat jäävät käytännössä huomiotta.

Teos dokumentoi aikajärjestyksessä skandaalin eri vaiheet lähtien liikkeelle keskustan 100-vuotisristeilyltä lokakuussa 2006 päättyen elokuun alkuun 2009. Skandaalin keskiössä oleva yhdistys, Kehittyvien maakuntien Suomi ry. (KMS), perustettiin joulukuussa 2006 keskustan puoluesihteerin Jarmo Korhosen työhuoneessa. KMS jakoi kevään 2007 eduskuntavaaleissa 406 000 euroa vaalitukea. Yhdistys sai varansa kolmesta päälähteestä, Arto Merisalon ja Tapani Yli-Saunamäen vetämältä Nova Groupilta (145 000 euroa), Kyösti Kakkosen Suomen Liikekiinteistöiltä (120 000 euroa) ja Toivo Sukarin Suomen kalustetalolta (100 000 euroa). Käytännössä rahojen jakamisesta päätti Yli-Saunamäki. Ehdokaiden valintaan osallistui myös Kuntien eläkevakuutuksen toimitusjohtaja Markku Kauppinen, joka suositteli 6-8 ehdokkaan kampanjan rahoittamista. Kaikkiaan KMS:n tukea sai 35 keskustan ehdokasta, 14 kokoomuslaista, 4 demaria, 1 rkp:n ehdokas ja 1 vihreiden ehdokas.

KMS:n rahoittajatahoja yhdisti liikepaikkarakentamiseen liittyvät intressit. Liikemiesryhmä halusi lobata maankäyttö- ja rakennuslain kiristyksiä vastaan, ja se varmisti itselleen pääsyn johtavien poliitikkojen puheille avokäisellä vaalirahoituksella. Koikkalainen ja Riepula tuovat hyvin esille sen, että kyse on luonteeltaan vipurahasta. Valtion maksamaan puoluetukeen verrattuna ulkopuolinen rahoitus on suhteellisesti pientä. Puoluetukea ei kuitenkaan saa käyttää ehdokkaiden kampanjoihin, joten ehdokkaat ja heidän tukiryhmänsä joutuvat aktiivisesti hankkimaan varoja saadakseen kampanjarahoituksensa kuntoon. Saajilleen kymmenen tuhannen euron molemmin puolin liikkuneet summat ovat olleet merkittäviä. Liike-elämän ja palkansaajajärjestöjen antama vaalirahoitus on ollut yleisesti tiedossa, eikä lainsäädäntö ole asettanut sille esteitä. Miksi sitten KMS:n jakamasta vaalituesta ja erityisesti Novan antamasta rahoituksesta nousi niin kova kohu?

Etujärjestöjen ja poliitikkojen välinen yhteydenpito on Suomessa normaalia. Nova ei kuitenkaan ole jäsentensä etuja ajava etujärjestö vaan yksittäinen yritys, jonka toimialana oli poliittisista päätöksistä riippuvainen tonttien ja kiinteistöjen arvon jalostaminen. Novan johto on ollut hyvin läheisessä tekemisessä keskustapuolueen ylimmän johdon, pääministeri Matti Vanhasen ja puoluesihteerin Jarmo Korhosen kanssa. Raha on avannut ovia, ja vaalirahoitusta koskevia tapaamisia on puoluetoimiston lisäksi pidetty myös pääministerin virka-asunnolla Kesärannassa. Poikkeuksellisen tauluksesta tekee vaalirahoitukseen ja liiketoimintaan liittyvät kytkennät. Keväällä 2007 Nova sai hoitaakseen Rovaniemen moottorikelkkahtaan rakentamishankkeen. Hankkeen edellyttämää rakennuslupa- ja kaava-asiaa ajoivat läpi Novalta vaalirahoitusta saanut silloinen kaupunginhallituksen puheenjohtaja Ari Ruotsalainen sekä valtuustossa keskustan kehittämisspäälikkö, KMS-asiamies Lasse Kontiola. Kun rakentamishanke oli saatu hyväksytyä, myi Nova joulukuussa 2007 hankkeen edelleen Kuntien eläkevakuutuskeskelle (KeVa) käyttäen bulvaanina rakennusliike Okaa. Hanke näyttää epäilyttävältä, koska ostajan edustaja, Kevan silloinen toimitusjohtaja Markku Kauppinen oli mukana Novan ja keskustan vaalirahoitusta koskevissa tapaamisissa. Julkisuudessa Kevan tekemän investoinnin kannattavuutta on pidetty kyseenalaisena, ja sen on arveltu maksaneen sijoituksestaan ylihintaa. Lisää epäilyksiä herättää se, että keskustan, Novan ja Kevan keskinäisiä tapaamisia ei muisteta, ja Kauppinen peukaloi isännöimänsä tilaisuuden osallistujalistaa ennen eroamistaan.

Koikkalaisen ja Riepulan johtopäätös on, että vaalirahoitusskandaalissa on selkeästi kyse poliittisesta korruptiosta. Yritysten tarjoamalla vaalirahoituksella pyritään ohjailemaan vallankäyttöä: keskustasta sai vaalirahoitusta, ja Nova sai tarvitsemaansa poliittista tukea omille hankkeilleen. Kirjoittajien mukaan Novan piti pystyttävä rahantekokone, jonka tuotto oli tarkoitus kanavoida KMS:n kautta sopiville poliitikoille. Rovaniemen moottorikelkkahtadista kirjoittajat pitävät pilottihankkeena, jonka jälkeen toiminnan oli tarkoitus laajentua kattamaan koko maata. Nova ajautui yrittäjänsä eräytyksen kautta konkurssiin kesäkuussa 2009.

Teos ei tarjoa kunnollisia käsitteellisiä välineitä jäsentämään poliittista korruptiota. Kirjoittajat pitävät korruptiota eräänlaisena piilorikollisuutena, jonka taustalla on näkymättömämpi henkilökohtaisen tai muun edun tavoittelu viranomaistoiminnan tuloksena. Esimerkiksi lahjontaa ja petoksia kirjoittajat eivät pidä korruptiona vaan rikoksina. Näin jyrkälle erottelulle ei ole kuitenkaan perustetta, vaan lahjonta on edelleen korruption malliesimerkki. Poliittinen korruptio eroaa perinteisestä korruptiosta siinä, että kampanjarahan saaja ei saa henkilökohtaista taloudellista etua vaan poliittista etua, eli rahalla saa ostettua näkyvyyttä. Toinen poliittisen korruption erityispiirre on se, että tehdyt poliittiset ratkaisut kuten tuki- tai lupapäätökset ovat lähes poikkeuksetta tavanomaisia. Kyse on siitä, että annettun rahoituksen ja tehdyn poliittisen päätöksen välinen yhteys on sopimaton. Alan tutkimuksessa yhtenä poliittisen korruption tunnusmerkeistä pidetään sitä, että avustus annetaan ehdokkaalle tämän po-

liittisestä kannasta riippumatta. Avustusta ei ole siis tarkoitettu tukemaan tiettyä poliittista linjaa vaan vaikuttamaan ehdokkaaseen. Mikäli ehdokas alkaa ajamaan rahoittajansa asiaa ilman että tällä asialla olisi mitään ansiota (poliittista sisältöä), on poliitikon poliittinen arvostelukyky korruptoitunut. Esimerkiksi ystävien huomioonottamista ja tukemista voidaan pitää hyväksyttävänä ja suotavana henkilökohtaisen elämän arvona, mutta julkisen elämän alueelle tuotuna tuttu-
jen suosiminen muuttuu korruptioksi. Poliittisen korruption ongelma ei ole paradoksaalisesti niinkään siinä että vaali-avustuksilla olisi poliittisia tarkoituksia, vaan siinä että tarkoituksella ei ole minkäänlaista poliittista sisältöä.

Kovien todisteiden puuttuessa poliittista korruptiota on vaikea osoittaa todeksi, koska vaikutusta päätöksentekoon on mahdotonta mitata. Riippumatta siitä vaikuttaako tällainen kytkös tosiasiallisesti edustajan toimintaan vai ei, kansalaisilla on perusteltu syy olettaa että näin on voinut tapahtua. Tästä syystä todellisen vaikutuksen rinnalla on tärkeää arvioida miltä asia näyttää ulkopuolisen tarkkailijan silmin (ns. appearance standard). Näin ajateltuna kysymys poliittisesta korruptiosta välttää vaikean näyttökysymyksen ja kohdistuu poliittiselle järjestelmälle aiheutuvaan haittaan. Tämän standardin rikkominen on itsessään eettisesti väärin, koska se heikentää kansalaisten luottamusta poliittiseen järjestelmään. Myös kirjoittajat pitävät tätä näkökohtaa keskeisenä, vaikka saapuvat siihen eri kautta.

Mitä skandaalin korjaamiseksi voidaan tehdä? Kirjoittajat kysyvät aiheellisesti viranomaisvalvonnan perään. Nyt valvonnasta on vastannut media. Vaikuttaa siltä, että kukaan ei ole vastuussa sotkuisen tapahtumasarjan selvittämisestä. Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin Greco antoi Suomelle jo ennen skandaalia listan toimenpidesuosituksista, jotka tähtäävät puoluerahoituksen läpinäkyvyyden lisäämiseen. Puolueiden rahoitusta pohtivan Tarastin toimikunnan esitystä odotetaan lokakuun aikana, ja hallitus tuonee lakiesityksen eduskuntaan nopealla aikataululla.

Koikkalaisen ja Riepulän teos ei kata koko vaalirahoitusta koskevaa tematiikkaa, mutta se on hyvä ajankohtainen puheenvuoro tärkeästä aiheesta. Kirjan suurin ansio on siinä, että se dokumentoi tärkeän ja huolestuttavan skandaalin eri vaiheet mahdollisimman tarkasti. Vaikka teoksen tyyli-
muoto on irrotteltua mahdollistava pamfletti, on esitetty analyysi on kuitenkin kliinisen tarkkaa otsikoita ja muutamaa sarkastista huomautusta lukuun ottamatta. Vaikka teos on kirjoitettu enemmän puheenvuoroksi kuin tutkimukseksi, se osoittaa kuinka tärkeätä aiheeseen syvällisesti paneutuva tapaustutkimus on. Vaalirahoitusskandaalin viimeistä sanaa ei ole vielä sanottu. Kirjan ilmestymisen jälkeen debatti on laajentunut käsittämään mm. valtionyhtiöiden maksamia vaaliavustuksia, säätiöiden vaalirahoitusta sekä täsmentämätöntä väitettä Vanhasen lahjaksi saamaan puutavara-erään. Novalta saatu vaalirahoitus on pääosin palautettu konkurssipesään. Lyhyt oppimäärä kaipaa täydennystä.